

SOUVKY PLUS

únor 2022

Houba *Astylospongia* v nálezové situaci. Pole u Čížiny, Brumovice.
Leg. + Foto F. Scholz 2021.

Obsah

Úvod

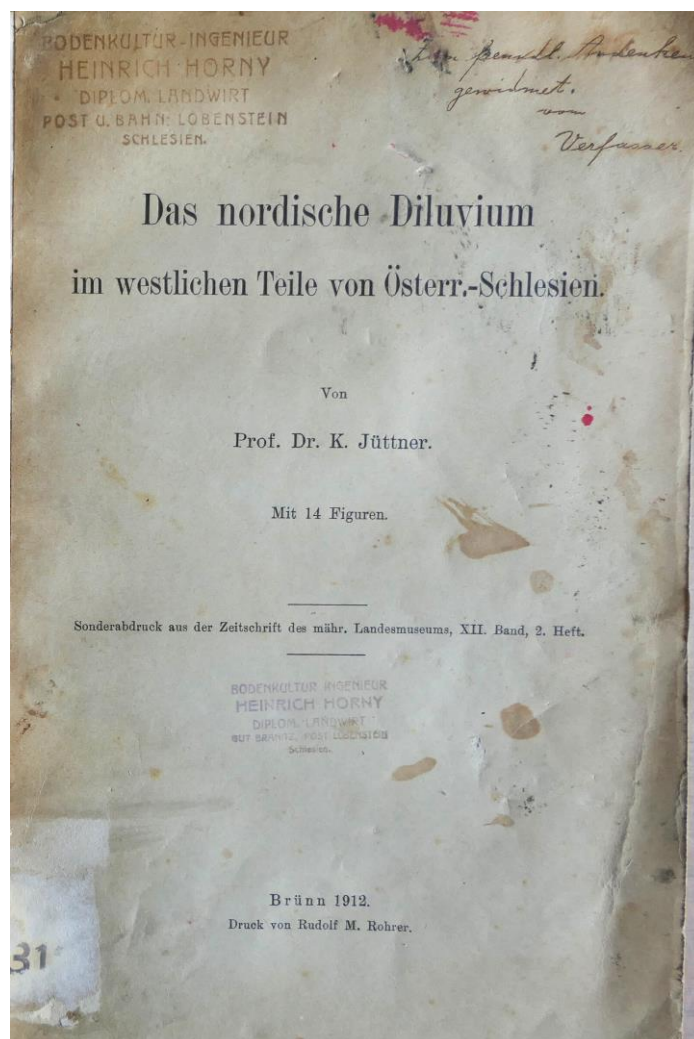
Nejvyšší ledovcové uloženiny v Jeseníkách podle výzkumu
v roce 1891. Hranice sálského zalednění v údolí Opavy mezi Krnovem
a Novými Heřminovy.....Aleš Uhlíř

Pískovna v Lichnově – kamínek v mozaice geologických
zajímavostí Lichnova.....Jan Gemela

Na poli se souvky v Čižině u Brumovic.....Ferdinand Scholz

Urzeithof ve Stolpe. Největší sbírka fosilií, minerálů, hornin
a nástrojů doby kamenné v severním Německu.....Aleš Uhlíř

Galerie souvků.....Ferdinand Scholz

Titulní strana Jüttnerovy publikace *Das nordische Diluvium im westlichen Teile von Österr.-Schlesien.* Vpravo nahoře: *Zum freundl. Andenken gewidmet vom Verfasser* (Na přátelskou upomínku věnováno autorem). Knihovna Zemského archivu v Opavě.

Foto F. Scholz 2021.

Úvod

Tímto číslem počíná 5. ročník e-zpravodaje Souvky Plus. V souvislé řadě vydání od roku 2018 je to 12. číslo. Poslední vydání byla rozsáhlá. Zasloužila se o to především Slavičkova studie o pazourku. Její uveřejnění ve třech vydáních Souvků Plus studii napsanou kolem roku 1909 popularizovalo. Byla to její první publikace a prosincové Souvky Plus muzeum ve Frenštátě p. R. zařadilo do fondu Josefa Slavička. Veřejná knihovna v Libhošti vydání Souvků Plus z dubna, června a prosince 2021 vytiskla a [katalogizovala](#). Křemencový souvek z Příbora, který zde byl s určitou nadsázkou představen jako „*souvek roku 2021*“, se dostal na stránky [Vlastivědného sborníku Novojičína](#), sv. 71/2021. Nálezovou zprávu o něm uveřejní *Geschiebekunde aktuell*, časopis vydávaný čtyřikrát ročně německou Společností pro výzkum souvků.

V tomto vydání Souvků Plus je zmíněn předčasně zesnulý Carl Camberlander, který se věnoval výzkumu souvků v západní části bývalého rakouského Slezska. Slovy tehdejší terminologie pátral po „*nejvýše uloženém nordickém diluviu*“. Na dvou starších mapách rozsahu zalednění je zobrazena dnes zpochybňovaná hranice zalednění v říčním údolí Opavy u Nových Heřminov. Seznámíme se se situací v Lichnově, jehož okolí na Bruntálsku patří k nejzazším zaledněným místům. Bude zde představena na souvky bohatá lokalita pole v Čižině u Brumovic. Po informaci o unikátním muzeu ve Stolpe ve Šlesvicko-Holštýnsku následuje galerie souvků.

V novém vydání Archeologie Moravy a Slezska jsou články o [výzkumu kvartéru](#) a o [Karlu Jüttnerovi](#). Jüttnerova práce Nordické diluvium v západní části rakouského Slezska z roku 1912 (viz předcházející strana) se v moravskoslezské oblasti svým významem řadí k Hoheneggerově mapě z roku 1861 a Kvartéru Ostravska a Moravské brány z roku 1965. Protože Jüttner popisuje situaci na mnoha místech, která se od té doby změnila nebo již neexistují, má jeho práce trvalou hodnotu.

Dosud vydané *Souvky Plus* (v digitální knihovně *Internet Archive*):

[Souvky Plus zvláštní vydání listopad 2018](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání únor 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání květen 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání červen 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání prosinec 2019](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání březen 2020](#)

[Souvky Plus zvláštní vydání prosinec 2020](#)

[Souvky Plus únor 2021](#)

[Souvky Plus duben 2021](#)

[Souvky Plus červen 2021](#)

[Souvky Plus prosinec 2021](#)

Nejvyšší ledovcové uložení v Jeseníkách podle výzkumu v roce 1891. Hranice sálského zalednění v údolí Opavy mezi Krnovem a Novými Heřminovy

Aleš Uhlíř

V roce 1891 hledal praktikant tehdejšího Říšského geologického ústavu ve Vídni Carl Camerlander v pahorkatině mezi Městem Albrechtice a Krnovem ledovcové uložení v nejvyšší výšce. Výsledek svého průzkumu popsal ve Zprávách Říšského geologického ústavu 1891 (12) na str. 247.

nordischen Diluviums hinweisen. Bei etwa 440 Meter und an einem zweiten Punkte sogar bei gewiss 470 Meter fand ich nicht grosse, aber sichere erratische Geschiebe. Wendet man sich vom Kohlbach, der auf halbem Wege zwischen Olbersdorf und Jägerndorf zum breiten Thale der Goldoppa einmündet, gegen den Nordabhang des Lohberges, wo der Wald ein wenig den Hang zurückgerückt ist, so ist der erste Fundpunkt bei 440 Meter am Waldrande erreicht. Jener von 470 Meter Höhenlage befindet sich kaum zwei Kilometer südwestlich an dem Fahrwege, der vom Berghof am Nordostabhang des Kohlberges zum unteren Kesselbach führt.

Část Camerlanderovy cestovní zprávy s popisem nejvýše nalezených ledovcových uložení ve výšce 470 m n. m.

Podle Camerlanderova popisu se ledovcové souvky ve výšce 470 m nacházely na vozové cestě, která vede od Hradního Vrchu (*Berghof*, 650 m n. m.) na severovýchodní svah Uhláku (*Kohlberg*, 667 m n. m.) k spodnímu toku potoka Kotel (*Kesselbach*).

Krásné Loučky. Pohled ve směru na jihovýchod na Kobylí (500 m n. m.). Camerlanderem zde uváděný výskyt ledovcových souvků ve výšce 440 m n. m. Potok Kobylí teče na kraji lesa ve výšce 370 m n. m. Foto M. Uhlířová, leden 2022.

Krásné Loučky. Potok Kobylí (370 m n. m.) na severozápadní straně Kobylí (500 m n.m.). Foto A. Uhlíř, leden 2022.

Krásné Loučky. Pohled ve směru na západ na Hošťálkovy. Vlevo Uhlák (667 m n. m.). Foto A. Uhlíř, leden 2022.

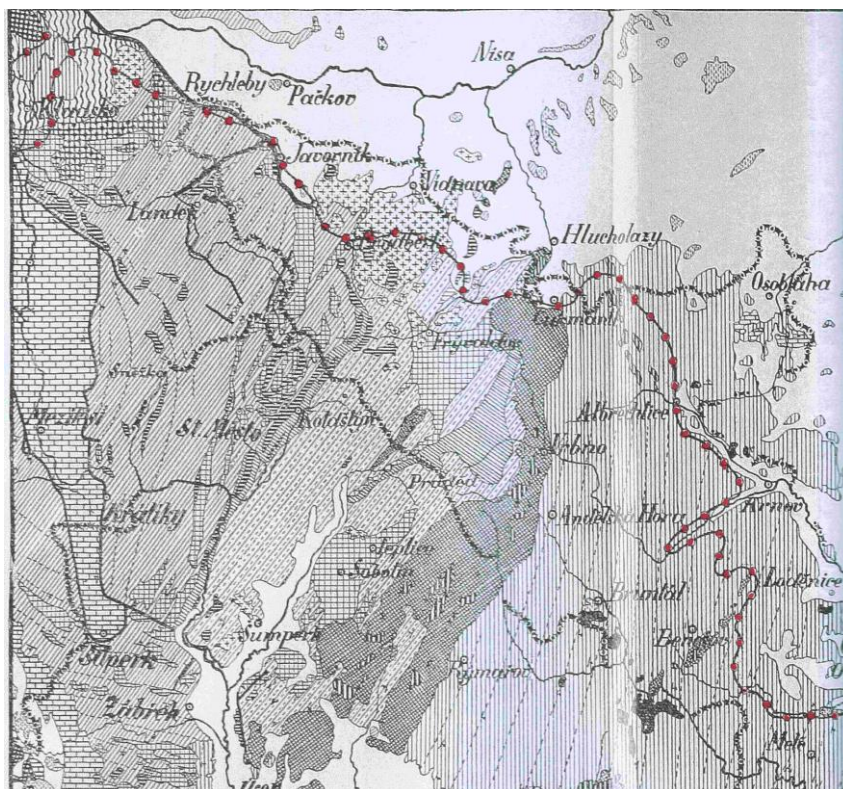

Hošťálkovy. Pohled ve směru na jihozápad na Uhlák (667 m n. m.)
Foto A. Uhlíř, leden 2022.

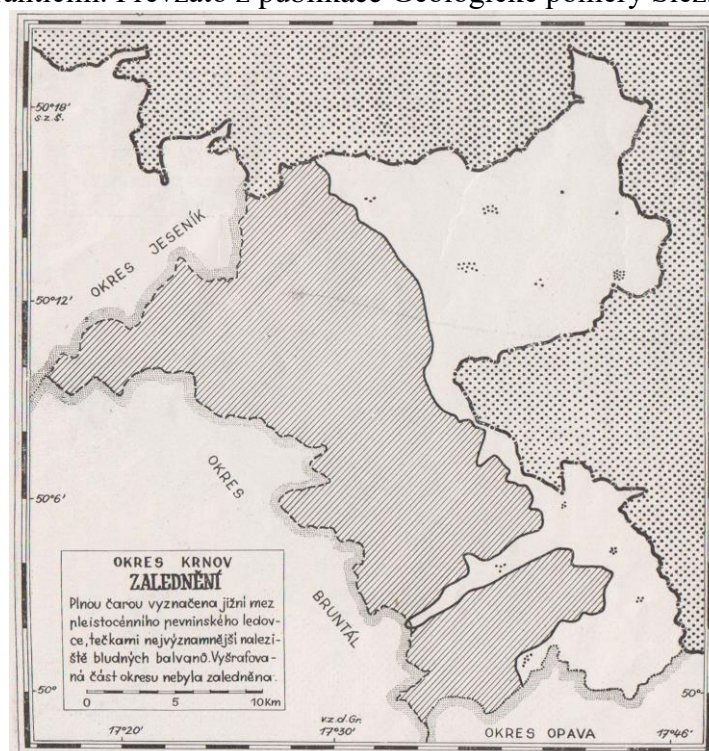

Hošťálkovy, 425 m n. m. Potok Kotel. V pozadí Uhlák. Foto A. Uhlíř, leden 2022.

Carl Camerlander podnikl do západní části bývalého rakouského Slezska několik cest a v dalších výzkumech zde chtěl pokračovat. Avšak od 27. října 1891 byl nemocen a po těžké nemoci zemřel dne 17. ledna 1892 ve věku 30 let.

Výřez zobrazující ca 61 x 57 km z geologické mapy Slezska. Hranice zalednění vyznačena červenými body. V údolí Opavy výběžek zalednění od Krnova ve směru na jihozápad podél Opavy až k Novým Heřminovům. Dnes je tato hranice zpochybňována a posunuta ca 5 km na severovýchod k Branticím. Převzato z publikace Geologické poměry Slezska, Drahný 1925.

Rozsah zalednění v bývalém okrese Krnov podle Zapletala a Kubalce, 1959. Délka na mapě zobrazeného zalednění v údolí Opavy je ca 10 km. Tomu odpovídá hranice zalednění sahající k Novým Heřminovům. V Brantících, kam je hranice zalednění posunuta na novějších mapách, vyznačen velký výskyt bludných balvanů. Významné naleziště bludných balvanů vyznačeno také v Lichnově.

Údolí Opavy v Nových Heřminovech. Pohled ve směru na jihozápad. Vpravo v pozadí Ptačí vrch (574 m n. m.), na jehož východní svahy podle některých map sahalo zalednění.
Foto A. Uhlíř, leden 2022.

Průběh hranice zalednění je často diskutované téma. Většina prací spočívá na starších výzkumech a shrnuje dosavadní literaturu. Pokud jde o nejzazší hranici sálského zalednění, jedná se o malé rozdíly. Co bylo zjištěno před sto lety, uznává se v zásadě i dnes. Jsou výjimky jako např. zde zmíněné říční údolí Opavy jihovýchodně od Krnova.

Literatura

CAMERLANDER C von 1891 Hochgelegenes nordisches Diluvium im Bergland von Olbersdorf-Jägerndorf, Verhandlungen der k. k. geologischen Reichsanstalt 1891 (12), S. 246-248, Vídeň.

DRAHNÝ F 1925 Geologické poměry Slezska, Vlastivědný sborník slezský, Ústřední spolek českého učitelstva ve Slezsku, S. 87-125, Opava.

ZAPLETAL L – KUBALEC B 1959 Mapa: Okres Krnov – Zalednění.

Další literatura s biografickými údaji

Todesanzeige. Carl Freiherr von Camerlander †, Verhandlungen der k. k. geologischen Reichsanstalt 1892, (2), S. 31-32, Vídeň.

Pískovna v Lichnově – kamínek v mozaice geologických zajímavostí Lichnova

Jan Gemela

Kamkoliv jedu, přivezu si kamínek, někdy i kámen nebo kus horniny. Většinou neurčuji a nejsem ani sběratel. Podvědomý zájem o geologii mě ale provází celý život. Je prazákadem vzhledu krajiny i způsobu obživy lidí, kteří v ní žijí. A proto mě zajímá.

Vzpomínám si, jak jsem se na základní škole rozhodl v Krnově projít řeku Opavu a vypátrat odkud přicestovaly všechny horniny a minerály, které v ní najdu. V literatuře o mém počínu nic nenajdete, protože jsem ho nakonec nerealizoval. Tyto vzpomínky se mi ale vrátily, když jsem četl článek Ferdinanda Scholze „*Ledovcové souvky v korytě potoka Čížina*“ /5 v minulém čísle tohoto zpravodaje a uvědomil jsem si, kam až jsem mohl dojít. Vlastně jsem došel. Čížina je teď tokem mé domoviny, který poutá profesně mou pozornost svými erozními projevy, na jejím břehu jsem zažil povodeň v r. 1996 a také tady bydlím. Článek ale nemá být o mě, ale o lichnovské pískovně, proto zde mé vzpomínky utnu.

Pískovnu v Lichnově, ve Slezsku, u Horního Benešova najdete v údolí Lichnovském potoka, levostranného přítoku Čížiny, západně od výjezdu z Lichnova na Krnov, hned za Břidlicovým vrchem, v nadmořské výšce cca 420 m, na pozemku parc. č. 2607. Na levém břehu, pod rybníkem, nad polní cestou, pokud se orientujete podle směru toku.

Zatím nejstarší zmínka, kterou se mi podařilo dohledat, je z roku 1937, kdy pískovnu uvádí A. Peschke /4 při lokalizaci svých sběrů. Uvádí tyto nálezy: záhněda – nahnědlé, prosvítající valouny z klasických glacifluviálních sedimentů. Konkrece, geody a úlomky v glaciálu jako souvky v ledovcovém nánosu. Šedo zelený, celistvý epidozit ve valounech a balvanech severských žul. Ortoklas – štěpná, růžová až červenohnědá zrna v bludných valounech a balvanech severských žul. Pazourek – konkrce, valouny a úlomky v různých barvách a velikostech z glacifluviálních sedimentů halštrovského a sálského zalednění (připojena je poznámka „*Zdejší eratika v nadmořské výšce kolem 500 m uvádí již C. Camerlander 1885*“). Peschke lokalitu popisuje jako „*příležitostnou štěrkopískovnu asi 1 km západně od rozcestí silnic do Laryšova a Úbla nad levým břehem potoka vtékajícího do Čížiny*“.

Hranice kontinentálního zalednění byla zpočátku vytyčena na podkladě výskytu bludných balvanů (např. Drahný 1925). Uvádí se, že za Krnovem vytvořil ledovec dlouhý výběžek do údolí řeky Opavy. Další mohutný ledovcový výběžek vznikl dále na východ v údolí Hvozdnice a s výběžkem v údolí Opavy byl spojen přes Lichnov. V rámci další korekce této hranice bylo zjištěno, že nejjižnější hranice zalednění na Krnovsku neležela v údolí řeky Opavy nad Branticemi, nýbrž na plošině Nízkého Jeseníku u Lichnova, odkud jsou doloženy šterky s nordickým materiálem i jednotlivé bludné balvany v nadmořské výšce 420–430 m n. m. (KROUTILÍK 1960). /2

Lichnovská pískovna je tedy hmatatelnou stopou přítomnosti pleistocenního pevninského ledovce v Lichnově a jasným záchytným bodem při diskuzích o hranici zalednění moravskoslezské glaciální oblasti. I když představuje jen pouhé torzo, protože o zbytek níže položených glaciálních sedimentů se už nejspíš podělila Čížina se svými přítoky. Proto je jistě zcela legitimní průzkum přímo v korytě toku, tak jak ho provádí F. Scholz./5

Pískovna je v současnosti z velké části již zavezena převážně inertním materiálem a odpadem z výkopových prací. Tento stav akceleroval během povodňové obnovy Lichnova. Po zatarasení původního vjezdu v dolní části pískovny byla pískovna zavážena zvyklostní setrvačností ještě do nedávna přes severní stěnu. Dalšímu zavážení se snaží obec zabránit.

Důkazem, že má tato lokalita ještě pořád co nabídnout současným sběratelům souvků je report z průzkumu provedeného 16. 6. 2019 Alešem Uhlířem, při kterém se zde potkal s Ferdinandem Scholzem.⁶ Dva badatelé v jeden čas na stejném místě, to už o něčem vypovídá. A mě samozřejmě těší, že je tento zájem směřován právě na Lichnov.

Určitě si netroufnu jít nad rámec publikovaných informací oběma zmiňovanými geology. Více než geolog jsem badatel lichnovské historie a proto bych vám rád nabídnul ještě jiný pohled na lichnovskou pískovnu. A to jako na jeden z kamínek roztodivné mozaiky geologických zajímavostí soustředěných na relativně malém území. K tomuto přesvědčení o výjimečnosti mne samozřejmě vede jistý patriotismus a možná by každý dokázal takto vnímat svou obec. Rád ale nabídnu tento pohled všem, kteří by chtěli vyjádřit svůj názor a chtěli přispět k prohloubení povědomí o dílčích tématech, ze kterých se tato mozaika skládá.

Pokud vás při lokalizaci pískovny zaujal název Břidlicový vrch (Schieferhübel), tak vás musím ubezpečit, že se nejedná o místní název, ale ustálený kartografický název. Najdete ho na indikační skice stabilního katastru 1836, katastrální evidenční pozemkové mapě 1876 i v současné katastrální mapě. V této souvislosti se nabízí zmínit nedaleký, zaniklý, nejseverněji evidovaný důl pro těžbu pokrývačské břidlice se zatopenou těžební jámou, hned za hranicí katastru v Úble. Nemalý rozsah těžby je zřejmý z okolních hald. V Lichnově se ale vyskytují břidlice jílovité s deskovitou odlučností.³ Uplatňovaly se jako stavební kámen. Odtud tedy zřejmě pochází označení Břidlicový vrch. Zajímavá je ale i zmínka v lichnovských urbářích 1574 a 1611 o lomu a vápence (vápenné peci) na Dolním dvoře, ve které mají poddaní povinnost pracovat při pálení vápna z místních zdrojů. Vápenec v Lichnově nehledejme. Signalizuje to výskyt jílovitých břidlic se zvýšeným obsahem kalcitu, označovaných jako vápnité břidlice. Bylo by zajímavé toto místo lokalizovat. Závěry geologického průzkumu při stavbě poldru pod Havranovem na opačném konci Lichnova sice uvádí, že „lichnovské břidlice neobsahují kalcit (CaCO₃), který je běžnou příměsí jílovitých hornin v jiných oblastech“³, ale historické zdroje naznačují, že tomu tak na dolním konci Lichnova není.

Prapočátek Lichnova je spojován s těžbou polymetalických rud. Tato historie nás ale zavede na opačný konec katastru, blíže k Hornímu Benešovu, do údolí Tetřevského potoka, levostranného přítoku Čižiny, do míst zaniklých středověkých vsí Rabendorf a Milotendorf. Poslední pokusy o obnovení těžby jsou doloženy z let 1785 a 1819. Mapový portál České geologické služby¹ zde eviduje jako geologickou zajímavost zaniklou štolu 247 - (Havranov) a poddolované území (4404) kousek nad zátopou horní retenční nádrže (poldru), která byla postavena v letech 2011 až 2015 v rámci protipovodňových opatření na ochranu zastavěné části Lichnova.

Potok, uváděný jako zlatonosný se dříve jmenoval Rabenbach (Havraní potok). Výskyt těžitelného podílu olova, stříbra a zlata potvrzují rozbory z uvedených posledních pokusů o obnovení těžby. Je zajímavé, že i úsek Čižiny protékající Lichnovem nese v indikační skice stabilního katastru 1836 až po hranici s Úblem toto označení. V mapě Úbla (Aubeln) ze stejné doby už ale na Vartnovských loukách teče Cziczina (Čižina). Toto téma je spíše zralé pro ornitologickou historiografii. Vracíme se tak ale obloukem k historickému pojmenování

toku, jehož údolí bylo tvarováno pevninským ledovcem, který nám importovaným materiálem ochutil lichnovský geologický koktejl.

Na chuť si v Lichnově přijdou i vulkanologové. A to doslova. Na levém břehu Čižiny, před bývalou továrnou Kovona, naproti Kulturního domu, při místní komunikaci byl obnoven v roce 2013 pramen lichnovské kyselky, relikv čtvrtohorní vulkanické činnosti. Je vyznačena již v mapě krnovského knížectví z roku 1730. V jiné lokalitě pak v geologické mapě najdete horniny reprezentující devonský podmořský vulkanismus. Ten podmínil pravděpodobně i výskyt důležitých ložisek rud barevných kovů.

Při toulkách lichnovskou krajinou mapuji v krajině vše co má původ v staletém snosu kamení (droby). Ať už bylo hlavní motivací sběr kamenů pro lepší obhospodařování zemědělských pozemků (agrární valy), vymezení vlastnických hranic (meze) nebo zdroj stavebního materiálu (opěrné zidky, zdi hospodářských i obytných staveb). Důvodem, proč jsou vrcholky většiny kopců v Lichnově zalesněné, jsou jejich skalnaté čepice drob s relikty selských lomů. Ale to už jsou jiné síly, které uvedly do pohybu místní horniny, i když svým projevem a rozsahem s jistou nadsázkou blízké těm glaciálním.

Zajímavým importem jsou nálezy razovského tufitu. Lom v Razové jsem do loňského roku 15 let udržoval v rámci péče o tuto přírodní památku, takže mám tento geologický materiál za tu dobu v oku a nepletu si ho se zvětralým betonem. Tufit byl použit například pro podstavec kříže u vchodu do kostela sv. Mikuláše v Lichnově. Našel jsem ho ale i v podezdívce domu čp. 86 v podobě segmentů středověkého ostění, pravděpodobně oken, zaniklé lichnovské tvrže, která byla kolébkou významného slezského šlechtického rodu Lichnovských. Do podezdívky byly v letech 1914 až 1920 zazděny při stavbě nové zemědělské usedlosti v místě zbořeného hlavního objektu tvrže.

A na závěr jako lahůdku mohu nabídnout určení hornin, ze kterých byly zhotoveny hraniční kameny z dob knížete Lichtenštejna, které se mi podařilo v terénu dohledat. Žádný zatím není ze stejné horniny, i když nese stejné majetkové znaky.

Některá zde uvedená místa jsem zařadil jako tipy na výlety do kalendáře obce Lichnov pro rok 2022. Kalendář byl tentokrát inspirován příspěvkem ve facebookové skupině [Toulky Lichnovem](#). Diskuzní skupina je sice uzavřená, ale členem se může stát každý, kdo sdílí nadšení pro objevování krajiny, němých pamětníků historie a v neposlední řadě i geologických zajímavostí v Lichnově a jeho bezprostředním příhraničí. K založení tohoto fóra mě v únoru 2021 inspirovalo vyhlášení omezení pohybu v rámci protiepidemických opatření vlády. Pro volný pohyb a volnočasové aktivity byly lidem vymezeny „covidové ohrádky“ v rozsahu území obce podle bydliště. Nakonec se ukázalo, že tato omezení nabízí neomezené možnosti objevování své domoviny.

Nastolené otázky bývají pro skutečné průzkumníky větší hybnou silou než turistický marketing. Můj článek je zamýšlen hlavně jako pozvánka pro všechny, kdo chtějí tato témata obohatit a přeformulovat do odbornějšího jazyka, pomoci je přiblížit laické veřejnosti a zároveň přispět k poodhalení historie Lichnova. A třeba i přispět k rodící se myšlence místní geologické stezky.

Na shledanou v Lichnově.

dne 16. ledna 2022

Zdroje

1 Mapový portál, [Česká geologická služba](#)

2 HANÁČEK M 2018 [Pleistocenní kontinentální zalednění moravskoslezské glaciální oblasti - dosavadní stav poznání a možnosti dalšího výzkumu](#). Disertační práce, Masarykova univerzita v Brně.

3 Lichnov u Horního Benešova – Retenční nádrž v horninách kulmu Nízkého Jeseníku, Kap. 5, s. 24-29. In: HALAVÍNOVÁ, Michaela. Průvodce po vybraných geologických lokalitách moravskoslezské oblasti, Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, 2014.

4 Rešerše geologických průzkumů v Lichnově. Zdroj neuveden. Archiv autora.

5 SCHOLZ F 2021 Ledovcové souvky v korytě potoka Čížina. E-zpravodaj [Souvky Plus, prosinec 2021](#).

6 UHLÍŘ A 2019 [Pískovna v Lichnově \(okres Bruntál\)](#).

Na poli se souvky v Čižině u Brumovic

Ferdinand Scholz

Od nás z domova je to na pole do Čižiny (místní název podle názvu potoka) asi 2,5 km. Polní cestou, pěknou přírodou, chodím na lokalitu pěšky, někdy jedu na kole. Tímto polem končí obrovská říční terasa, kterou tvoří také Benešovský vrch. Terasa leží mezi širokou údolní nivou řeky Opavy a nivou potoka Čižiny.

Na jihu pole začíná na okraji údolní nivy potoka Čižiny s poměrně velkým výškovým rozdílem. V údolí je nadmořská výška 305 m n. m. Téměř na vrcholu terasy, na horním konci má pole výšku 320 m n. m. Horní linie na severní straně pole je poměrně rovná s mírným stoupáním k západu, které končí po 850 m na konci pole výškou 331 m n. m. a dále postupně stoupá směrem k polím severně od Pochně. Od horní severní linie se pole na západní straně sklání s terénní vlnou, k jihozápadu do nivy potoka Čižiny. Terénní vlnu vytvořila erozní rýha, která občas vzniká při přívalovém dešti nad polem.

Lokalita je na souvky poměrně bohatá. Od lokálních lyditů, drob, osoblažských pískovců po různé horniny z Jeseníků. Nacházejí se zde blízké opolské pazourky, sudetské porfyry a další horniny z oblasti Polska, baltské pazourky, nordické krystalinické a sedimentární horniny.

Na pole v Čižině chodím sbírat souvky dvacet dva let a mám z pole nálezy desítek souvků. Na souvky mě tenkrát upozornila malá agrární halda v remízku u pole, s větším bludným balvanem severského pískovce, na kterém jsou krásně barevně vypreparované vrstvy. Lokalita je to pěkná a zajímavá. Za jasného počasí jsou z pole pěkné výhledy do okolní krajiny.

Člen klubu pro výzkum souvků Ferdinand Scholz.

Literatura

GÁBA Z – PEK I 1999 Ledovcové souvky moravskoslezské oblasti, Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku.

Československá vlastivěda. Díl I, Příroda. Svazek 1. Československá akademie věd, Orbis, Praha 1968.

V údolí je výška 305 m n. m. Na horním konci má pole výšku 320 m n.m.
Foto F. Scholz 2019.

Terénní vlna na západní straně pole vytvořená erozí dešťové vody.
Foto F. Scholz 2022.

Pole na jižní straně klesá k nivě potoka Čižina.
Na svahu vystupují různé souvky na povrch. Foto F. Scholz 2021.

Pohled z pole západním směrem na panoráma Jeseníků.
Foto F. Scholz 2019.

Pohled z pole jižním směrem na panoráma Beskyd. Foto F. Scholz 2022.

Nález fragmentu mlže *Spondylus* z baltské křídly na poli v Čižině.
Foto F. Scholz 2017.

Horní linie na severní straně pole, je poměrně rovná s mírným stoupáním k západu. Uprostřed na horizontu vrch Žežulka (397.2 m n. m.) severně od Pochně. Foto F. Scholz 2019.

Erozní rýha na poli přibližně dva metry široká s písčitou hlínou a lokálními souvkami lyditu, křemene a kvarcitu. Foto F. Scholz 2019.

Urzeithof ve Stolpe. Největší sbírka fosilií, minerálů, hornin a nástrojů doby kamenné v severním Německu

Aleš Uhlíř

V červnu roku 2010 založila paní Katrin Mohr v malé obci Fehrenbötzel (kraj Segeberg, Šlesvicko-Holštýnsko) *Urzeithof* („pravěký dvůr“). Na půdě staré přestavěné stodoly vystavila své sbírky minerálů a zkamenělin, které shromáždila od svých dětských let. V roce 2018 se naskytla příležitost získat selský dvůr, který již nebyl k zemědělské činnosti využíván. Nachází se ve Stolpe (kraj Plön, Šlesvicko-Holštýnsko).

Podarilo se shromáždit více než 100 sbírek ze soukromých pozůstalostí nebo darů. Je zde vědecký archiv a stálá výstava. Fosilie z dávno zaniklých nalezišť, velká sbírka ledovcových souvků s fosiliemi, originály mnoha publikací a také několik holotypů značného vědeckého významu. Nejstarší sbírky mají přes 100 let.

Výstava představující cestu dějinami Země od fosilií a živočišných stop spodního kambria začíná meteority, z nichž ten největší má tři kilogramy. Shromážděno je množství zkamenělin z ordoviku a siluru Skandinávie. Z devonu jsou zde bizarní ostnatí trilobiti z Maroka. Nechybí ani permští plazi. V expozici jsou zastoupeny všechny skupiny živočichů od spodního kambria. Vystavené exponáty jsou originály. Fosiliím v křídovém pazourku je věnována jedna vitrína. Jsou zde (namátkou): obří ježovky, fantasticky preparované korýši, ryby, obrovská zadní noha býložravého dinosaura. Vybrané exponáty nejsou za sklem a návštěvníci se jich mohou opatrně dotýkat.

Urzeithof má kavárnu se zimní zahradou. Chráněný vnitřní dvůr nabízí hostům takřka 100 míst. Ročně se zde pořádá přes 100 akcí. Chodí sem sběratelé, učitelé s dětmi, místní a ti, kteří jsou na dovolené. Zastavují se zde cyklisté, přijíždějí sem autobusy. Do budoucna se počítá s pořádáním seminářů a dílnou s nástroji pro řezání a broušení kamenů. Rozšířeny budou prostory pro výzkum souvků. „*Urzeithof má místa ještě dost*“, píše se v jednom článku, „*předtím, než vyřazené sbírky, geologické knihy nebo separáty budou putovat do kontejneru, kontaktujte nás, prosím.*“

Urzeithof spolu s Katrin Mohr vede její partner Frank Rudolph, někdejší člen představenstva Společnosti pro výzkum souvků, který od roku 1992 provozuje [knižní zasilatelství](https://www.knizni-zasilatelstvi.de/). Více se lze dovědět na webových stránkách: <https://www.urzeithof.de/>.

Někdo se může podívat nad tím, že takový projekt jako je Urzeithof, vznikl výlučně ze soukromé iniciativy nadšenců a ze soukromých prostředků. V podstatě na tom ale nic k divení není, protože „shora“, iniciativou institucí a z veřejných prostředků by něco tak unikátního vytvořit a smysluplně spravovat nebylo možné.

Galerie souvků

Ferdinand Scholz

Baltský pazourek s otisky kyjovitých ostnů cidaroidní ježovky.
Brumovice, pole v Čižině. Nález z roku 2004. Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Detail části kyjovitého ostnu cidaroidní ježovky v baltském pazourku.
Leg. + foto F. Scholz 2022.

Detail kyjovitého ostnu cidaroidní ježovky v baltském pazourku.
Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Ojedinělý nález ježovky rodu *Micraster* z opolské křídy. Brumovice, pole v Čižině.
Nález z roku 2003. Det. Z. Gába, Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Příbojový valoun s vypreparovaným důlkem hlubokým 2,5 cm, uvnitř zakulaceným.
Šířka důlku 2,6cm. Souvek neznámého původu. Nález z roku 2010.
Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Přírodní nábrus houby *Aulocopium* s pěkně vypreparovanými kanálky.
Baltský ordovik. Brumovice, pole v Čižině. Nález z roku 2002.
Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Blízký souvek ferolitu s křemeny. Brumovice, pole v Čižině.
Nález z roku 2015. Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Dala pískovec. Brumovice, pole v Čižině. Nález z roku 2018.
Leg + Foto F. Scholz 2022.

Häleflinta (ignimbrit) souvek ze Smälandu. Brumovice, pole v Čižině.
Nález z roku 2018. Det. Z. Gába. Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Destička ježovky 9 x 5mm v baltském pazourku. Brumovice, pole v Čižině.
Nález z roku 2018. Det. Z. Gába. Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Lokální souvek křišťálu. Brumovice, pole v Čížině. Nález z roku 2016.
Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Severský spodnokambrický skolitový pískovec (*Skolithos linearis*).
Brumovice, pole v Čížině. Nález z roku 2005.
Leg. + Foto F. Scholz 2022.

Houba *Astylospongia* v nálezové situaci. Pole u Čížiny, Brumovice.
Leg. + Foto F. Scholz 2021.

***Souvky Plus únor 2022, ročník 5, číslo 12 (2022/1)
Frýdek-Místek, Brumovice, Lichnov***

SOUVKY PLUS jsou nepravidelně vycházející elektronické médium ve formátu PDF, interní informační zpravodaj pro vnitřní potřebu kruhu zájemců o souvkovou tematiku v moravskoslezské oblasti.

Grafická a textová úprava: Ing. Miroslava Uhlířová

© JUDr. Aleš Uhlíř 2022

Obsah (texty, fotografie) lze použít výhradně k nekomerčním účelům, a to s odkazem na zdroj a se svolením autora.

Kontakt: uhlir.al@seznam.cz, tel.: +420 558 634 449, mobil: +420 602 855 072

<http://www.souvky.estranky.cz/>

<https://souvky-plus.webnode.cz/>